

8

Die Skrif as hermeneutiese sleutel: Pauliniese en Deutero-Pauliniese Getuienis : Sosio-historiese konteks

“Maar in die destydse situasie waarna Paulus verwys,
was daar nie sprake van vaste liefdesverhouding
tussen mense van dieselfde geslag nie.
Dit kom nêrens in die Bybel ter sprake nie”.

- Adrio König -

Daar kan geen sinvolle teologie of hermeneutiek oor enige saak wat ter sprake is geskryf word, indien die destydse sosio-historiese omstandighede nie ook in ag geneem word nie. Baie van die opvattinge in die teologisering wat op die ou einde homoseksuele huwelike en -verhoudings as in lyn met die Skrif sien, se wortel kan juis teruggeneem word na die interpretasie van – en kennis oor die sosio-historiese konteks waarbinne Paulus geleef, bedien en geskryf het.

Hierdie hoofstuk kan daarom die raamwerk vorm waarbinne die volgende twee verstaan moet word. In hierdie hoofstuk sal gepoog word om die sosio-historiese konteks van die destydse mediterreense mense en derhalwe ook die leefwêreld van Paulus aan te toon. Paulus se hantering van

homoseksuele verhoudings sal ook beoordeel word binne die destydse mediterreense mens se antropologie.

Die heel basiese argument ten gunste van homoseksuele huwelike en – verhoudings is dat Paulus nie praat van homoseksuele verhoudings van liefde en trou nie. Paulus praat dus nie van 'n seksuele oriëntasie waaroor 'n mens se gedrag nie 'n keuse het nie. Paulus veroordeel eerder heteroseksuele persone wat besig is om teen hulle natuur op te tree (heteroseksuele verhoudings). Hy het nie oor 'n moderne psigo-seksuele verstaan van homoseksuele mense beskik wat daarop dui dat hul seksuele oriëntasie vroeg in hul lewe vasgelê is nie.¹⁰⁴⁹ Romeine 1 moet dus verstaan word binne die konteks van doelbewuste opstand teen God, losbandigheid / promiskuiteit, pederastie sowel as afgodery. Dit is basies dieselfde argumentering wat gebruik word in terme van 1 Korintiërs 6 en 2 Timoteus 1.¹⁰⁵⁰ Om hierdie teologiese evaluering te neem, sal 'n oorsig van sekere aspekte van die antropologie van die destydse mediterreense mense (soos relevant vir hierdie studie) in oënskou geneem word.

1. 'n Sosio-historiese blik op die antropologie van die destydse mediterreense mense gedurende die tyd van Paulus se bediening

Dit is 'n billike vraag of Paulus inderdaad onkundig was oor homoseksuele verhoudings van liefde en trou. Om 'n antwoord op bogenoemde problematiek te kry, sal eers op die sosio-historiese konteks in terme van

¹⁰⁴⁹ Agenda Sinode van Oos-Transvaal NG Kerk, **Homoseksualiteit – Verslag van Werkgroep een**, p 102, [Pretoria], 24-27 Augustus 2003.

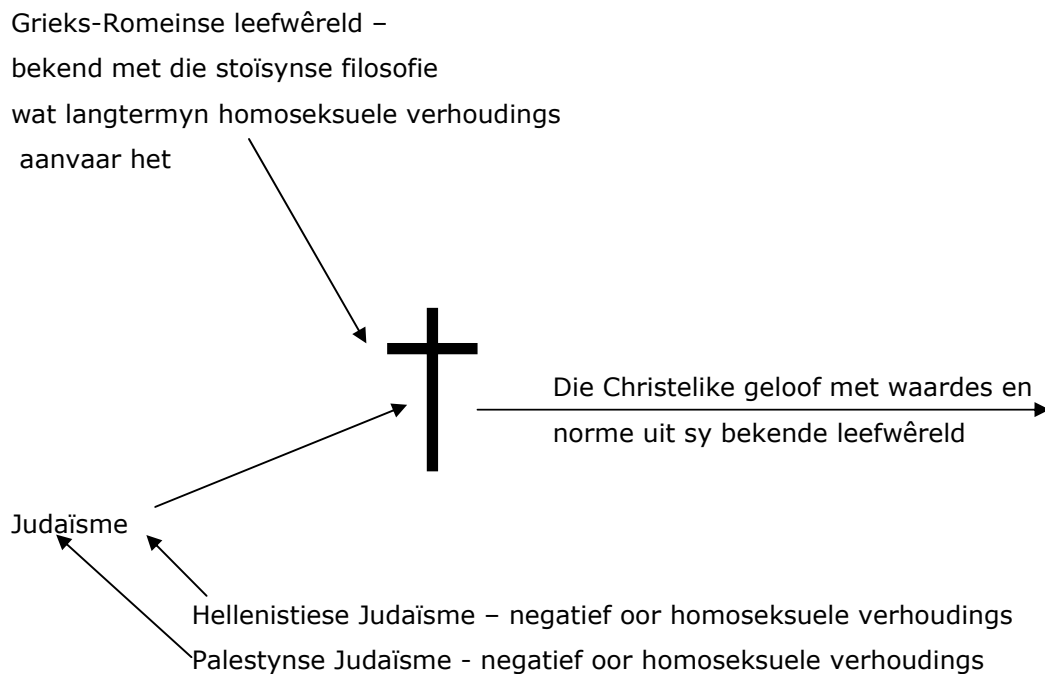
¹⁰⁵⁰ Kommentaar van SKLAS op verslag pastoraat aan die homoseksuele persoon, p 8-11, Datum onbekend.

seksualiteit gedurende die tyd waarbinne Paulus geleef en bedien het, ingegaan word. Daar sal gekyk word na hoe seksualiteit binne die destydse huwelike gefunksioneer het. Die sosio-historiese kontekste van die destydse mediterreense stede (spesifiek Rome, Korinte en Efese) wat deur Paulus bedien is én wat vir hierdie studie relevant is, sal ook onder bestudering kom. Deur dit te doen, sal gepoog word om Paulus se uitsprake rakende homoseksuele verhoudings binne konteks te lees.

Geleerdes is die eens dat in Paulus twee wêrelde en twee kulture opgegroeï het. Dit is aan die een kant die Grieks-Romeinse kultuur en aan die ander kant die Judaïsme (Hellenistiese Judaïsme en Palestynse Judaïsme). Dit het van Paulus 'n uitstekende instrument gemaak om die Christendom te vestig onder die heidense leefwêreld. Skematies kan dit as volg voorgestel word¹⁰⁵¹.

¹⁰⁵¹ Ashton John, **The Religion of Paul the Apostle**, p 154, [Nothern Phototypesetting Co Ltd], Bolton, 2000; Alexander, T. Desmond and Brian S. Rosner, editors, **New Dictionary of Biblical Theology**, (Downers Grove, Ill: InterVarsity Press) 2000; Bimson, J. J., J. P. Kane, J. H. Paterson, D. J. Wiseman, and D. R. W. Wood, **New Bible Atlas**, (Leicester, England: Inter-Varsity Press) 2000, c1985; Drane John, **Paulus – 'n Geïllustreerde verhandeling oor die lewe en geskrifte van 'n sleutelfiguur uit die beginjare van die Christendom**, p 13-14, [Kaap en Transvaal Drukkers], Kaapstad, 1980; Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, (Downer's Grove, IL: InterVarsity Press) 1998, c1993; Hengel Martin, **The pre-Christian Paul**, p 62-86, [Trinity Press International], Philadelphia, 1991; Segal Alan F, **Paul the Convert**, p 6, [Yale University Press], London, 1990; Thiessen Gerd, **The social settings of Pauline Christianity**, p 40, [T&T Clark Limited], Edinburg, 1982.; **The New Bible Dictionary**, (Wheaton, Illinois: Tyndale House Publishers, Inc.) 1962; Various, **Dictionary of New Testament Background**, (Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press) 2000.

Heelwat geleerdes maak hieruit die afleiding dat Paulus gedurende sy bediening en lewe, vrylik onder die hoër sosiale groepering beweeg het.¹⁰⁵²

Die rede hiervoor is dat hy hoog onder die Palestynse Judaïsme aangeslaan is. Net so het hy ook aan 'n groep bevoorregte Hellenistiese Jode behoort.¹⁰⁵³ Dit word afgelei van die feit dat hy vrylik onder die vooraanstaande gemeenskappe van die oostelike mediterreense samelewing kon beweeg. Sy verbintenisse wat hy in Atene, Korinte en Efese gehad het, bevestig hierdie siening.¹⁰⁵⁴ Hoewel daar wel klasseverskille binne die gemeentes bestaan het, blyk dit dat die gemeente van Korinte ook mense

¹⁰⁵² Daar is al gewys dat homoseksuele verhoudinge onder die hoër sosiale groepering meer algemeen voorgekom het.

¹⁰⁵³ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 37-38, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹⁰⁵⁴ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 38, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

van hoë aansien gehad het. Hierdie gemeente het waarskynlik uit 'n groot groep intellektueles, politici, filosowe en persone wat uit goeie families gekom het, bestaan. Die onderlinge konflik wat daar was bevestig ook hierdie gedagte.¹⁰⁵⁵

Hier is die punt:

Paulus was met ander woorde waarskynlik op hoogte van die destydse voorkoms van homoseksuele verhoudings. Ook dat daar permanente homoseksuele verhoudings van liefde en trou veral onder die destydse filosowe voorgekom het (soos reeds in hoofstuk 2 uitgewys is).

Die destydse mediterreense gemeenskap was hoofsaaklik landelike mense. Meer as 90% van die destydse mense het buite die stede gewoon. Die adel en filosowe waar homoseksuele verhoudings destyds voorgekom het, het weer in die stede gewoon. Ook in die stede was die meerderheid burgers nie deel van die elite van die gemeenskap nie. Sommige geleerdes beweer dat die elite destyds maar so min as 2% van die bevolking in die stede uitgemaak het.¹⁰⁵⁶ Homoseksuele verhoudings het daarom waarskynlik slegs onder 'n groepie van die boonste 2% van die stedelike bevolking voorgekom.

¹⁰⁵⁵ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 38, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹⁰⁵⁶ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 24-25, [Fortress Press] Minneapolis, 1994.

Paulus se hantering van seksualiteit moet binne die konteks van die destydse mediterreense antropologie verstaan en geïnterpreteer word. Daar sal hoofsaaklik van die werke van **Malina** gebruik gemaak word om die destydse mediterreense mens se antropologie te verduidelik.

1.1. Eer en skaamte as mediterreense waarde

In die destydse mediterreense gemeenskap was waardes soos eer en skaamte belangrik. Eer en skande het in die destydse gemeenskap op die persoon se selfwaarde en openbare aanvaarding gedui.¹⁰⁵⁷ Eer kan beskryf word as die gesindheid en gedrag wat 'n individu teenoor mag, geslag en godsdiens geopenbaar het (later meer hieroor).¹⁰⁵⁸

Eer kan bekom word deur geboorte of deur gedrag. In die geval van aangebore eer moes die persoon wat uit die eerbare familie kom, ook volgens die waardes van daardie familie geleef het. Indien dit nie gebeur het nie, het hy/sy hul eer verloor en oneer aan die familie gebring.¹⁰⁵⁹ Die verkryging van eer het te doen met hoe iemand sekere openbare uitdagings hanteer het. Gedurende daardie tyd was alle gedrag buite die familie gesien as gedrag wat iemand se eer op die spel plaas.¹⁰⁶⁰ Niemand sou vrywillig

¹⁰⁵⁷ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 29, 50, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁵⁸ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 30, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁵⁹ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 31-32, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993; Pilch John, **Introducing the Cultural Context of the New Testament**, p 144, [Paulist Press], Mahwah, 1991.

¹⁰⁶⁰ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 37, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993. Pilch John, **Introducing the Cultural Context of the New Testament**, p 110, [Paulist Press], Mahwah, 1991.

met `n persoon assosieer het indien daardie assosiasie nie tot voordeel van iemand se eer sou wees nie.¹⁰⁶¹

1.2. Die mediterreense mens se persoonlikheid : individualisme en groepsbelange

Daarom moet verstaan word dat daar destyds minder waarde aan individualisme gegee is, as aan die groep waaraan ek behoort het.¹⁰⁶² `n Sinvolle lewe was daardie lewe waar die individu bewus was van wat ander van hom/haar dink en daarom sò opgetree het dat die goeie naam van die groep waaraan hy/sy behoort het, beskerm sou word. Iemand se eie behoeftes of begeertes (ook in terme van seksualiteit) was altyd ondergeskik gestel aan dit wat tot die eer van die groep waarvan hy/sy behoort het, sou wees.¹⁰⁶³

1.3. Huwelike, Gesinne en Families

Die morele wêreld van die Jode was deel van `n groter moraliteit van die destydse mediterreense mense. Dit het in hooftrekke ook met die moraliteit van die mediterreense mense ooreengestem.<sup>1064</sup> `n Huwelik (en dus ook seksualiteit) is gesien as `n heteroseksuele verbintenis tussen twee of meer persone (`n man en soms meer as een vrou – in die hoofstuk oor seksualiteit is reeds gewys dat die Skrif dikwels die probleme wat in huwelike waar daar sprake van meer as een vrou was, aangetoon het). Heteroseksuele huwelike

¹⁰⁶¹ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 37, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁶² Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 45, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993; Pilch John, **Introducing the Cultural Context of the New Testament**, p 128, [Paulist Press], Mahwah, 1991.

¹⁰⁶³ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 63-70, 81, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁶⁴ Stegemann Wolfgang, **The Contextual Ethics of Jesus – uit The Social setting of Jesus and the Gospels**, p 52-53, [Fortress Press], Minneapolis, 2002.

is as “natuurlik” (vgl Paulus se verduideliking van lesbiese en homoseksuele verhoudings as onnatuurlik in die volgende hoofstuk) gesien.¹⁰⁶⁵

Waardes is afgelei uit daardie dinge wat die familie se goeie naam tot eer sou wees. Indien enige persoon dinge sou doen wat nie die gesin se naam in eer sou hou nie, was dit as 'n skandalige optrede gesien.¹⁰⁶⁶ Dit beteken met ander woorde wanneer mense betrokke geraak het in seksuele verhoudings wat nie heteroseksueel is nie, is dit as “onnatuurlik” geëvalueer.

1.4. Rein en onrein

Dit was destyds belangrik dat iemand 'n klomp gedragskodes sou nakom wat sou lei tot die sogenaamde “reinheid” (heiligheid) van die kultuur van die gemeenskap waarbinne beweeg is. Wie hierdie gedragskodes verbreek het, het veroorsaak dat sekere dinge onrein of onheilig sou wees. Daarom was daar destyds sekere “taboes” aangesien dit tot ontheiliging (van die groep) sou lei.¹⁰⁶⁷ Afwykende gedrag teen die gebruike en waardes van die groep waarvan deel gevorm word, is nie aanvaar nie. Sulke gedrag het die vertrouwe in die kultuur benadeel.¹⁰⁶⁸ Enige persoon wat die kultuur van 'n groep deur sy/haar optrede in gedrang gebring het, se optrede is as onrein

¹⁰⁶⁵ Guthrie Donald, **New Testament Theology**, p 122-123, [Inter-Varsity Press], Downers Grove], Illinois VS, 1985; Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 118, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁶⁶ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 117, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993; Pilch John, **Introducing the Cultural Context of the New Testament**, p 129, [Paulist Press], Mahwah, 1991.

¹⁰⁶⁷ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 152-154, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁶⁸ Esler Philip, **Jesus and the Reduction of Intergroup Conflict**, p 190-195, [Augsburg Fortress], Minneapolis, 2002; Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 155, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

beskou en so iemand is daarom as 'n skandalige persoon gesien.¹⁰⁶⁹ Dit beteken dat omdat die algemeen geldende gedragskode vir seksualiteit en huwelike heteroseksueel was, het die destydse samelewing enige vorm van homoseksuele verhoudings as onrein gesien.

In die lig van bogenoemde verduideliking van die destydse samelewing moet Paulus se siening van seksualiteit verstaan word.

1.5. Destydse mediterreense mens se siening van seksualiteit en huwelike.

Seksualiteit het 'n belangrike rol gespeel in terme van die eer van die destydse gesinne en mens. Manlike eer is uitgebeeld en verstaan in terme van testikels wat op manlikheid, waagmoed, gesag oor die gesin en die bereidheid om sy gesin se eer te beskerm hulle te versorg en die weiering om die vernedering van sy gesin te aanvaar.¹⁰⁷⁰ Vroulike seksualiteit is weer gesien in terme van die maagdevlies wat gedui het op seksuele uniekheid, diskresie, skaamheid, weerhouding en skugterheid. Hoewel die man se manlikheid nie van seksuele reinheid afgehang het nie, was sy eer op die spel indien sy vrou nie seksueel rein geleef het nie. Die man kon seksueel toenadering tot ander vrouens gesoek het. Sy manlikheid is daardeur bewys.¹⁰⁷¹

So was die eer van die man ook gevind in die seksuele reinheid van sy ma, sy vrou, sy dogters en susters. Die eerbare vrou het dus situasies vermy wat haar reinheid, en dus die eer van haar gesin, in gevaar sou stel. Indien

¹⁰⁶⁹ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 155, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁷⁰ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 49, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁷¹ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 49, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

'n vrou se man haar gelos het, òf gesterf het, was haar eer van haar af weggenem. Slegs deur weer te trou, is haar eer herstel.¹⁰⁷²

Positiewe skande was dus daardie dinge wat 'n man òf 'n vrou sekere optredes laat vermy het wat die eer van hulself of hul gesinne sou wegneem. Iemand wat skandalig opgetree het, was iemand wat die seksuele reëls van die destydse samelewing verbreek het. So iemand het sy/haar as persoon en gesin in oneer gebring. Iemand wat skandalig opgetree het, was dus iemand wat die interpersoonlike reëls van die destydse mense geïgnoreer het.¹⁰⁷³

Hoewel die manlikheid van die destydse man gesien is wanneer hy buite die huwelik seksuele verhoudings gehad het, was die aanknoop van 'n verhouding met 'n ander man se vrou 'n skande. Die rede hiervoor was die strawwe wat haar gesin op hom kon bring.¹⁰⁷⁴

Binne bogenoemde konteks kan die positiewe en negatiewe moraliteit in terme van seksualiteit as volg skematies voorgestel word:¹⁰⁷⁵

¹⁰⁷² Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 50, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁷³ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 51, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

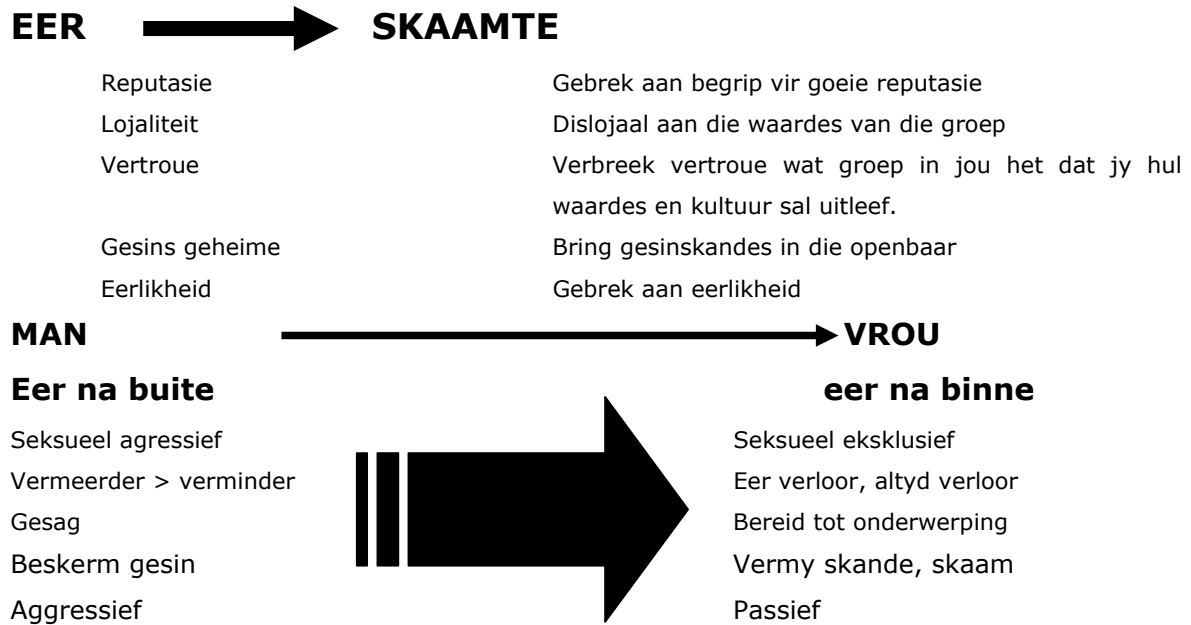
¹⁰⁷⁴ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 137, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁷⁵ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 51, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

Algemene antropologie en sosiale etiek

Gesamentlike en natuurlike groepering

Uit bogenoemde skets, met inagneming van die begrippe eer en skande in terme van die destydse mediterreense mense se siening en verstaan van seksualiteit, kan verstaan word waarom beide manlike en vroulike homoseksuele verhoudings (van watter aard ook al) as `n skande gesien sou word. Die enigste "aanvaarbare" vorm van seksualiteit was heteroseksualiteit.¹⁰⁷⁶

Die onwaarskynlikheid dat die destydse gemeenskappe homoseksuele verhoudings sou aanvaar, moet verder afgelei word uit daardie mense se siening van status. Om `n gesin te hê, het beteken dat iemand sosiale status

¹⁰⁷⁶ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 133, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

gehad het. Om suksesvol te wees het beteken dat die regte interpersoonlike en morele keuses gemaak word. Daar moet met die regte mense gemeng word. Om aan die regte familie en gesin te behoort, was om 'n goeie status in die samelewing te hê.¹⁰⁷⁷

Sosiale status het van drie faktore afgehang, naamlik mag (die vermoë om oor iemand anders te heers), geslagsrolle (die wyse waarop elke geslag volgens sy/haar verwagtinge as man of vrou in die openbaar optree) en laastens godsdiens (die gesindheid wat iemand openbaar teenoor diegene wat jou lewe beheer).¹⁰⁷⁸ Dit beteken dus dat wie homoseksuele verhoudings van watter aard ook al gehad het, direk daartoe bygedra het dat die sosiale status van sy/haar groep verlaag is, aangesien hulle dan nie hul natuurlike geslagsrolle vervul het nie.

'n Belangrike perspektief: In hoofstuk 2 is verduidelik en gemotiveer dat homoseksuele verhoudings (pederastie, losbandigheid en verhoudings van liefde en trou) hoofsaaklik binne die boonste laag van die samelewing voorgekom het. Daar is nou bevind dat hierdie boonste laag in alle waarskynlikheid slegs 2% van die stedelinge uitgemaak het. Die stedelinge het waarskynlik weer slegs 10% van die algemene bevolking van die destydse mediterreense bevolking uitgemaak. NOU: Die voorkoms van homoseksuele verhoudings was dus nie 'n aanvaarbare praktyk binne die destydse gemeenskappe nie, aangesien die waardesisteme van eer en skaamte binne daardie gemeenskappe die algemene aanvaarding van homoseksuele verhoudings onwaarskynlik maak. Homoseksuele verhoudings was dus hoogstens 'n sosiale verskynsel onder sommige persone in die boonste gedeelte van die bevolking (wat in elk geval baie min was).

¹⁰⁷⁷ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 30, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

¹⁰⁷⁸ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from cultural Anthropology**, p 30-31, [Westminster/John Knox Press], Louisville, Kentucky, 1993.

1.6. Die mediterreense mens se identiteit.

Die vraagstuk rakende homoseksuele huwelike het alles te doen met die identiteit van 'n persoon. Die bekende argument ten gunste van homoseksuele huwelike is: "Omdat ek sò is, daarom is homoseksuele huwelike en -verhoudings goed en reg. God het my sò gemaak. Dit is my identiteit! Paulus se mense het nie kennis van 'n homoseksuele identiteit gehad nie, daarom kan Paulus nie gebruik word om homoseksuele verhoudings te verwerp nie."

Dit gaan dus om die "identiteit" van 'n persoon. In 'n vorige hoofstuk is reeds gewys dat hoewel die begrippe "homoseksueel" en "oriëntasie" nie destyds bekend was nie, die gedrag van mense hulle identiteit bepaal het. Dit het maw nie gegaan oor begrippe nie, maar oor optrede. In hierdie paragraaf word meer daaroor uitgebrei in konteks van die destydse antropologie van die mediterreense mense.

Identiteit was wél bekend gedurende die destydse mediterreense tydperk. Hiermee word die vraag beantwoord: "Wie is ek?". Identiteit het met jou optrede te doen gehad en òf jou optrede in lyn is met die waardes sowel as die norme van die groep waarvan jy deel vorm.¹⁰⁷⁹ In die tyd van die mediterreense mense (gedurende die leeftyd van die skrywers van die Nuwe Testament) het die optrede van mense bepaal wie hulle (maw wat hul identiteit) is.¹⁰⁸⁰ Jou persoonlikheid en selfwaarde (maw identiteit) het afgehang van wat ander van jou dink.¹⁰⁸¹ Iemand se sosiale posisie en persoonlikheid is bepaal deur die sosiale rolle wat hy/sy speel – deur dit wat

¹⁰⁷⁹ Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropoloy**, p 26, [John Knox Press], Atlanta, 1986.

¹⁰⁸⁰ Joubert Stephan, Persoonlike gesprek, Moreletapark, 19 Oktober 2004; Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropoloy**, p 26, 31, [John Knox Press], Atlanta, 1986

¹⁰⁸¹ Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from Cultural Anthropology Third Edition**, p 57, [Westminster John Knox Press] Louisville, 2001.

hy/sy eet, drink, dink, doen en die interaksie met ander mense.¹⁰⁸² Wanneer iemand dus anders sou optree as wat die tradisionele en kulturele verwagting van 'n persoon is, het sy/haar identiteit verander. So iemand het homself/haarself dan buite die groep waaraan hulle behoort, geplaas.¹⁰⁸³ Dit beteken dat as die kultuur heteroseksuele verhoudings en –huwelike destyds as die norm gesien het, én enige persoon beoefen enige vorm van homoseksuele praktyke of –verhoudings, so iemand as 'n homoseksuele persoon gesien sou word (dit was dan sy/haar identiteit).

In die Nuwe Testament is daar dikwels voorbeelde waar Jesus self aan sy volgelinge gesê het dat hul optrede hulle binne 'n ander groep plaas as dié waaraan hulle behoort. Enkele van hierdie voorbeelde is:

Hoewel Petrus 'n navolger van Jesus was verwys Hy na hom as die Satan ten spyte daarvan dat Petrus vir Hom probeer opkom. Die rede vir hierdie krasse verwysing is geleë daarin dat Petrus se optrede nie getuig van iemand wat 'n algehele geloofsverhouding met Jesus gehad het nie (Matt 16:21-23). Die wese van Petrus se verkeerde optrede was dat hy nie soos 'n dissipel van Jesus (wat die wil van God gesoek het) gedink het nie, maar soos 'n wêreldling wat sy leier (waarskynlik die koms van die Messiaanse koninkryk) wou beskerm.¹⁰⁸⁴ Hierdie krasse verwysing na Petrus as die Satan volg binne konteks nadat Jesus Petrus se bediening bevestig het deur aan hom te sê dat hy die sleutels van die koninkryk ontvang het (Matt 16:19). Dit volg verder ook na Petrus se belydenis dat Jesus die Christus, die Seun van die lewende God is (Matt 16:16).

¹⁰⁸² Malina Bruce J, **The New Testament World – Insights from Cultural Anthropology Third Edition**, p 90, [Westminster John Knox Press] Louisville, 2001.

¹⁰⁸³ Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropology**, p 47, [John Knox Press], Atlanta, 1986; Pilch John, **Introducing the Cultural Context of the New Testament**, p 143, [Paulist Press], Mahwah, 1991.

¹⁰⁸⁴ Hagner, Donald A., **Word Biblical Commentary, Volume 33b: Matthew 14-28**, (Dallas, Texas: Word Books, Publisher) 1998.

In dieselfde konteks loop die dissipels ook deur. Wanneer hulle nie die seun wat geestelik versteurd is kon genees nie, verwys Jesus na hulle as `n "ongelowige en ontaarde geslag" (Matt 17:14-17). Tog is dit sò dat hulle in werklikheid nié so was nie. Hulle was sy navolgers. Die frustrasie wat Jesus hier kommunikeer is dat die dissipels se optrede in sy afwesigheid kragteloos en sonder mag is – iets wat nie behoort te wees nie. Hoewel hulle veronderstel is om te glo, blyk dit dat hulle geloof in ongeloof verander het toe hulle met `n groep vyandige mense gekonfronteer is.<sup>1085</sup> Met hierdie antropologie verduidelik Jesus ook dat iemand is soos jy doen (Matt 12:33-37). Jy dra die vrugte van jou karakter, persoonlikheid en menswees. Daar kan nie `n vermenging in jou lewe en vrugte wees nie: Soos jy doen, so is jy, of ook: soos jy is sò doen jy.¹⁰⁸⁶

Bogenoemde voorbeelde is tekenend van hoe die destydse mediterreense mense hul identiteit gesien het. Nòg Petrus, nòg die dissipels was instaat om vanuit hul geloofsverhouding met Jesus en in gehoorsaamheid aan God se wil op te tree. Daarom het dit hulle (volgens die mediterreense antropologie) aan die kant van die Satan, ongelowiges en die ontaarde geslag geplaas, hoewel hulle dissipels van Jesus was. Die Joodse leiers (Fariseërs) het ook voorgegee dat hulle God se wil doen, maar hul optrede het die teendeel bewys en daarom word hulle as "doodsbeendere, wit geverfde grafte en addergeslag" gesien (Matt 19:27-28, 33).

Ook by Paulus is identiteit van `n persoon belangrik. Die hele 1 Korintiërs brief is `n poging van Paulus om die identiteit van die destydse Christengelowiges te vestig. Hierdeur wil hy die grense van die groep

¹⁰⁸⁵ Hagner, Donald A., **Word Biblical Commentary, Volume 33b: Matthew 14-28**, (Dallas, Texas: Word Books, Publisher) 1998.

¹⁰⁸⁶ Hagner, Donald A., **Word Biblical Commentary, Volume 33a: Matthew 1-13**, (Dallas, Texas: Word Books, Publisher) 1998.

“Christene” uitwys en vasmaak.¹⁰⁸⁷ Hy spandeer heelwat tyd om aan die Christengelowiges duidelik te wys na watter gedrag hulle nie mag oorbeweeg nie, aangesien dit hulle identiteit in die gemeenskap sal verander. Wanneer hierdie grense deur die Christene oorgesteek word, maak dit die identiteit van die groep binne die gemeenskap bedenklik en verdag.¹⁰⁸⁸ Dit is een van die fundamentele konflik punte tussen die apostel en die Christene in Korinte en Romeine. Volgens hom is Christengelowiges se beklemtoning en uitleef van “vryheid in Christus” die oorsteek van die grense van die identiteit van die kerk van Jesus. Wie dit doen kry daardeur 'n ander identiteit.¹⁰⁸⁹ Dit is opmerklik dat wanneer Paulus oor seksualiteit (1 Kor 5-7) sowel as 'n lys van ander sondes (1 Kor 6:1-10), praat hy juis hierdie beginsel toepas. Dit is juis hier waar hy na homoseksuele verhoudings verwys. Met

“En so was party van julle juis ook. Maar julle het julle sonde laat afwas, julle is geheilig, julle is vrygespreek ...” **1 Kor 6:11**

gaan dit vir hom oor die identiteit van die Christen gelowiges. Hulle identiteit het vir hom verander, daarom is daar 'n hele klomp goed waarmee hulle nie meer kan voortgaan nie. Per implikasie beteken dit dat wanneer enige Christengelowige nog enige vorm van homoseksuele praktyke (of verhoudings) sou toepas, sò iemand se identiteit homoseksueel is, én die beoefening daarvan pas nie by die identiteit van Christene nie.

¹⁰⁸⁷ Barclay John MG (Eindredakteur Esler Philip F), **Deviance and Apostasy** – Geneem uit **Modelling Early Christianity**, 123, [routledge], london, 1995.

¹⁰⁸⁸ Barclay John MG (Eindredakteur Esler Philip F), **Deviance and Apostasy** – Geneem uit **Modelling Early Christianity**, 124, [routledge], london, 1995; Thiessen Gerd, **The social settings of Pauline Christianity**, p 48-49, [T&T Clark Limited], Edinburg, 1982. Dit is binne hierdie konteks dat Paulus se konflik met sy vyande in Korinte verstaan behoort te word. Paulus sien homself as onder 'n verpligting teenoor Christus (1 Kor 9:15-21). Wanneer sy vyande in Korinte hom nie wil aanvaar nie, stel hy dat hulle valse profete en volgelinge van satan is (2 Kor 11:13-14). Iets wat hulle in werklikheid nie was nie.

¹⁰⁸⁹ Barclay John MG (Eindredakteur Esler Philip F), **Deviance and Apostasy** – Geneem uit **Modelling Early Christianity**, 124, [routledge], london, 1995.

Dit is waarskynlik binne bogenoemde antropologie dat Paulus se krasse verwysing na mense wat sekere sondes doen (waaronder ook homoseksuele verhoudings) in beide Rom 1 en 1 Kor 6, hulle identifiseer as mense wat pas by die afgodsdienaars en daarom God se oordeel sal kry. Hy beskryf in tipiese siening van identiteit deur die destydse mense dat sulke mense aan die dood oorgegee word (Rom 1:32) én nie deel sal hê aan die koninkryk van God nie (1 Kor 6:9). Indien die verwysing na mense wat hierdie sondes doen op Christengelowiges van toepassing is (soos later in hierdie hoofstuk geargumenteer sal word) geld die mediterreense antropologie ook hier – die Christengelowiges se optrede stem ooreen met diegene wat die dood verdien en nie God se koninkryk sal kry nie.

Hier is die implikasie: Dit maak dus nie saak of die destydse mediterreense mens kennis van wat vandag as 'n "homoseksuele oriëntasie" bekend staan, gehad het nie. Indien 'n persoon enige vorm van homoseksualiteit sou beoefen het (liefde en trou, losbandigheid, pederastie of tempel-homoseksualiteit), sou sò 'n persoon se identiteit in terme van die destydse mediterreense antropologie, 'n homoseksuele identiteit gewees het.

Voordat sinvol in die volgende hoofstuk met die eksegetiese begin kan word, is dit eerstens nodig om vas te stel hoe die destydse mense oor sonde nagedink het.

1.7. Wat is sonde volgens die mediterreense mens?

Hoewel vroeër reeds 'n "teologiese" definisie vir "sonde" gegee is, behoort daar voor die eksegetiese van die betrokke gedeeltes eers na die antropologie van "sonde" gekyk word, maw wat het die destydse mediterreense mens onder sonde verstaan.

Sonde was vir hulle die persepsie dat iemand van die aanvaarbare norm van die groep (waaraan iemand behoort het), afgewyk het. Hierdie afwykende gedrag het die groep besoedel en in die openbaar onder verdenking geplaas.¹⁰⁹⁰ So 'n persoon is dan deur sy/haar gedrag buite die "groep" (maw, uit plek uit) en veroorsaak dat ander mense ook deur hulle optrede die waardes en norme van die groep verbreek (of buite plek word).¹⁰⁹¹ Dit word dan gesien as daardie optrede wat nie hou by die "visie" wat die leier van daardie groep vir hulleself het nie.¹⁰⁹² Vir Paulus was sonde daardie optrede van Christengelowiges wat die identiteit van die groep se nuwe kultuur bedreig. Dit is die dinge wat hy as geestelike leier in sy briewe aanspreek. Die sonde van die Christengelowiges het die visie wat hy vir die kerk as alternatiewe gemeenskap (groep) gehad het, bedreig. Deur op hierdie "uitpas" optrede te wys wil hy die groep terugroep om volgens hulle nuwe waardestelsel, norme en identiteit te leef.¹⁰⁹³ Sonde (vir Paulus) is daarom alle negatiewe gedrag wat die goeie naam van die groep in gevaar stel en hul andersheid binne die gemeenskap onder verdenking plaas.¹⁰⁹⁴ Dit is dan binne hierdie konteks dat Paulus se sondelyste van Rom 1:18vv, 1 Kor 5-7 en 1 Tim 1 (met spesifieke verwysing na homoseksuele en lesbiese -verhoudings) verstaan behoort te word wanneer hy skryf:

"Inderdaad, soos daar geskrywe staan, 'as gevolg van julle optrede word die Naam van God deur die heidennasies belaster'" **Rom 2:24**

¹⁰⁹⁰ Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropology**, p 26, [John Knox Press], Atlanta, 1986.

¹⁰⁹¹ Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropology**, p 48, [John Knox Press], Atlanta, 1986.

¹⁰⁹² Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropology**, p 57, [John Knox Press], Atlanta, 1986.

¹⁰⁹³ Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropology**, p 134, [John Knox Press], Atlanta, 1986.

¹⁰⁹⁴ Malina Bruce J, **Christian Origins and Cultural Anthropology**, p 137, [John Knox Press], Atlanta, 1986.

Die punt is dus:

Soos reeds uitgewys het die mediterreense antropologie iemand se optrede met sy identiteit geassosieer. Die dinge wat ek in die openbaar buite my familie doen, bepaal of die gemeenskap waarbinne ek beweeg my sal eer, of my en my groep met minagting as onrein sou evalueer. Indien ek dus aan sogenaamde tempel-homoseksuele dade òf homoseksuele praktyke van losbandigheid òf aan pederastie deelgeneem het, was my identiteit vir die destydse mense homoseksueel.¹⁰⁹⁵ Die aanvaarbaarheid van homoseksuele verhoudings deur die destydse mediterreense gemeenskap moet binne bogenoemde konteks geweeg word. Aangesien die norm 'n heteroseksuele verhouding was, sou enige vorm van homoseksuele verhoudings of langtermyn homoseksuele verhoudings van liefde en trou, oneer en onreinheid aan die identiteit van 'n persoon en sy groep (familie, kultuur of gemeente) bring. Sò 'n persoon tree dus skandalig op.¹⁰⁹⁶ Wanneer iemand dan sò optree, sondig hy/sy en plaas homself / haarself buite die groep. Dit gebeur omdat die persoon wat sondig ander persone in die groep kan mislei om agter hul aan te loop.

¹⁰⁹⁵ 'n **Misverstand kan hier ontstaan:** Onder sommige van die adel was die persepsie dat slegs die gepenetreerde homoseksueel is, aangesien die manlikheid juis deur penetrasie van iemand bewys is. Die voorkoms van sekere begrippe onder die adel en filosowe kan nie as 'n algemene geldende norm gebruik word nie, aangesien daar 'n verskil in aanvaarbare norms en waardes tussen die boonste laag en die middelste sowel as die onderste lae van die mediterreense gemeenskappe was. Vir die doel van hierdie studie is dit belangrik om te weet dat die onderste laag wat meer as 90% van die algemene publiek uitgemaak het, homoseksuele verhoudings van watter aard ook al as 'n praktyk beskou het wat skande in die gemeenskap inbring en die gemeenskap dus onrein sou maak. Volgens die identiteitsbegrip van die destydse mense sou so iemand in vandag se konteks as iemand met 'n homoseksuele identiteit/oriëntasie beskou word.

¹⁰⁹⁶ Marshall Peter, **Enmity in Corinth: Social Converts in Paul's Relations with the Corinthians**, p 190, [Gulde-Druck GmbH], Tübingen, 1987. Daar het dikwels onder die hoë sosio-ekonomiese groepe seksuele sondes plaasgevind. Verkragting, molestering en ander onnatuurlike sondes is as 'n skande beskou. Die persoon wat hierdie dade gepleeg het, het oneer aan sy/haar familie gebring.

2. Bewyse van permanente homoseksuele verhoudings van liefde en trou onder die destydse mediterreense mense

Voorstanders van homoseksuele huwelike en –verhoudings skep die idee dat homoseksuele praktyke (pederastie, perversiteit en tempel-homoseksualiteit) onder die destydse mediterreense mense 'n algemene praktyk was. Indien na die potskerwe en erdekruike wat uit daardie tyd dateer gekyk word, kan met billikheid afgelei word dat dit nie 'n korrekte afleiding is nie. Die klein persentasie visuele verwysings na enige homoseksuele verhoudings, bevestig die argument dat homoseksuele verhoudings nie deur die destydse mediterreense gemeenskap as 'n algemene vorm van seksualiteit gesien is nie.

Van die letterlik duisende potskerwe en kruike van die **Perseus Project (Yale Universiteit)** wat vir hierdie studie deurgegaan is, is daar slegs 10 wat op homoseksuele verhoudings dui, gevind. Uit hierdie 10 voorbeelde is dit soms moeilik om af te lei dat die betrokke kruik op 'n homoseksuele verhouding dui. Net so kan nie afgelei word dat die betrokke kruike net op "orgies", of "pederastie" dui nie, aangesien daar ook voorbeelde is van verhoudings tussen mans van dieselfde ouderdom. Daar is getuienis van sogenaamde homoseksuele verhoudings van mans met baarde, sowel as mans wie se baarde afgeskeer is. Dit is problematies om seksuele afbeeldings tussen mans sonder baarde as verhoudings tussen seuns te beskryf, aangesien die god van liefde (eros) as 'n volwasse man sonder 'n baard uitgebeeld word.

Uit die erdekruike kan die volgende afleidings gemaak word. Uit al die potskerwe wat met die destydse kultusse of afgodediens verband hou **kon nie een gevind word wat dui op twee mans òf twee vroue wat seksueel verkeer nie**. Dit is daarom 'n billike afleiding om te maak dat die

verwysing na homoseksuele praktyke in die Nuwe Testament waarskynlik nie verband hou met tempel-homoseksuele praktyke (of prostitusie) nie. Die voorbeelde van kruike uit die destydse antieke wêreld motiveer die gevolgtrekking dat die volgende homoseksuele verhoudings bestaan het: pederastie, orgies sowel as homoseksuele verhoudings tussen mans van ongeveer dieselfde ouderdom.

Vervolgens sal 'n sosio-historiese blik op die spesifieke stede wat in die Pauliniese en Deutero-Pauliniese geskrifte ter sprake is, verduidelik word (wat relevant vir hierdie studie is). Die betrokke stede wat ter sprake is, is Rome, Korinte en Efese.

3. 'n Sosio-historiese blik op die mediterreense stede wat vir hierdie studie ter sprake is

Die volgorde van die plasing van die betrokke briewe word gevolg. Eerstens sal na Rome gekyk word, daarna na Korinte en laastens na Efese. Eerstens dan Rome.

3.1. Rome

Rome was die hoofstad van die destydse Romeinse Ryk. Dit het die grootste dele van Europa, Noord-Afrika en die Ou Nabye-Ooste ingesluit. Die inwonertal van die stad Rome was waarskynlik tussen 1 en 1,5 miljoen.¹⁰⁹⁷ Dit word redelik algemeen aanvaar dat Paulus die brief aan die Romeine geskryf het. Hy het dit waarskynlik tydens sy verblyf in Korinte gedoen

---

¹⁰⁹⁷ Van der Watt Jan (Redakteur), **Die Bybel A-Z**, p 706, [Christelike Uitgewersmaatskappy], Vereeniging, 2003.

(Rom 15:19-23; 16:22; 1 Kor 16:6).¹⁰⁹⁸ Dit is onbekend hoe die Christendom in Rome gevestig is. Paulus was nie die vader van die Kerk daar nie. Aangesien daar 'n groot groep Jode in Rome gewoon het (volgens spekulasies tussen 30 000 tot 60 000)¹⁰⁹⁹, beweer heelwat geleerdes dat die Kerk daar gevestig is deur Palestynse en Siriese Christene. Teen die tyd wat die brief geskryf is, kon die gemeente dalk uit 'n meerderheid Christene uit die heidendom bestaan het.¹¹⁰⁰ Keiser Klaudius het die Christene in 49nC uit Rome verban omdat hulle volgens hom vanweë ene "Chrestus" onrus veroorsaak.¹¹⁰¹

Die gemeente het binne die kosmopolitaanse stad in 'n Romeins-Griekse kultuur geleef en was daarom ook blootgestel aan hierdie kulture en alle gebruike deur nie-Christene.¹¹⁰² Dit is ook belangrik om kennis te neem dat heelwat van die vroeë Christene ook uit hierdie kulture tot bekering gekom het. Sommige van hulle het waarskynlik ook nog nie gebreek met van hul vroeëre heidense gebruike nie (later weer meer hieroor).¹¹⁰³

3.1.1. Rome en homoseksuele huwelike

Om na te dink oor die Christene en homoseksualiteit behoort eerstens die sosio-ekonomiese situasie van sommige Christene in ag geneem te word. Daar bestaan 'n ouer konsensus onder geleerdes dat die eerste heidense

¹⁰⁹⁸ Du Toit, AB, **Room van Romeine**, p 3, [Bybelkor], Wellington, 1984; Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, (Downer's Grove, IL: InterVarsity Press) 1998, c1993.

¹⁰⁹⁹ Ridderbos Herman, **Romeinen**, p 9, [Uitgeversmaatskappij JH Kok], Kampen, 1977.

¹¹⁰⁰ Brown Schuyler, **The Origins of Christianity**, p 131, [Oxford University Press Ins], New York, 1993; Ememrton JA, Cranflied CEB, **The Epistle to the Romans**, p 17–19, [T&T Clark Limited], Edinburgh, 1977.

¹¹⁰¹ Van der Watt Jan (Redakteur), **Die Bybel A-Z**, p 706, [Christelike Uitgewersmaatskappy], Vereeniging, 2003.

¹¹⁰² Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

¹¹⁰³ Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

Christene slegs uit die laer sosio-ekonomiese deel van die destydse mediterreense bevolking gekom het. Daar is geglo dat die vroeë Christene uit slawe, onderdrukte, werkers en arme burgerlikes bestaan het.¹¹⁰⁴

Sedert 1977 bestaan 'n nuwere konsensus onder geleerdes dat 'n groot groep van die eerste Christene nie net uit armes bestaan het nie. Daar was inderdaad ook Christengelowiges uit die hoër sosio-ekonomiese groepering.¹¹⁰⁵ Die eerste Christene in Jerusalem is deur invloedryke mense ondersteun. Gemeentes buite Jerusalem het ook mense van betekenis ingesluit. Paulus self was uit die boonste laag Jode - waarskynlik uit 'n groep bevoorregte Jode wat in die diaspora gewoon het.¹¹⁰⁶ Hy het met gemak tussen mense in die boonste sosio-ekonomiese groepe in die destydse mediterreense samelewing beweeg.¹¹⁰⁷ Sy verbintenisse met mense in Athene, Korinte, Efese en Malta bevestig hierdie uitgangspunt.¹¹⁰⁸

Die Griekse kultuur en filosofieë het gedurende die Romeinse periode na Rome verskuif, aangesien dié stad die kultuursentrum geword het. Die Romeinse kultuur en filosofie was dan ook die gevolg van die Griekse werke wat in die Romeinse idioom vertaal is.¹¹⁰⁹ Dit is reeds aangedui dat homoseksuele verhoudings gedurende die antieke tyd voorgekom het. Die Romeinse kultuur het egter weerstand teen sulke verhoudings gehad.¹¹¹⁰ Sommige Romeinse tradisionaliste en selfs filosowe het sulke verhoudings

¹¹⁰⁴ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 28, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹¹⁰⁵ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 36, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹¹⁰⁶ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 37-38, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹¹⁰⁷ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 38, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹¹⁰⁸ Holmberg Bengt, **Sociology and the New Testament – An Appraisal**, p 38, [Fortress press], Minneapolis, 1990.

¹¹⁰⁹ Bimson, J. J., J. P. Kane, J. H. Paterson, D. J. Wiseman, and D. R. W. Wood, **New Bible Atlas**, (Leicester, England: Inter-Varsity Press) 2000, c1985.

¹¹¹⁰ Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

weerstaan.¹¹¹¹ Tog was daar net soos in die ander mediterreense gebiede, gedurende die Romeinse kultuur tydens die eerste eeu nC wél homoseksuele verhoudings van liefde en trou (Nero - Dio Cassius *History*. 62.13.1; Tiberius - Suetonius *Tiberius* 43-44). Hoewel langtermyn verhoudings bekend was¹¹¹², het hierdie praktyke ook tydens partytjies [maw losbandigheid en promiskuiteit] voorgekom (Petronius *Sat.* 41, 79-80). Soms het mans geglo dat indien hulle deur vroue verwerp is, dit daarop dui dat hulle homoseksueel is (Propertius *Elegies* 2.4.17-18; Philostratus *Vit. Ap.* 3.38; Ovid *Met.* 10.83.-5).¹¹¹³

Wanneer die saak van homoseksuele huwelike, -promiskuiteit, - losbandigheid en tempel homoseksuele praktyke onder die soeklig kom, is dit nodig om die oorsprong van die destydse Griekse en Romeinse bronne te bestudeer. In vorige hoofstukke is reeds gewys dat daar homoseksuele huwelike van liefde en trou bestaan het, en dat alle homoseksuele verhoudings nié pederastie, promiskuiteit of tempel-homoseksuele praktyke was nie.

Geleerdes het genoegsame getuienis gelewer dat daar in die destydse Griekse en Romeinse samelewings wel homoseksuele- en lesbiese verhoudings van liefde en trou was. Hierdie bevindinge is noodsaaklik om Rom 1:18-32 binne konteks te verstaan. Om daardie rede sal hierdie voorbeelde redelik breedvoerig behandel word. Eerstens sal op permanente homoseksuele verhoudings gewys word. Daarna sal lesbiese verhoudings van liefde en trou behandel word.

¹¹¹¹Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹¹²Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p69, [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996.

¹¹¹³Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

3.1.1.1. Homoseksuele verhoudings en -huwelike óf homoseksuele oriëntasies

Smith dui op voorbeelde uit 12 Attiese fase wat nie op pederastie dui nie. Verder wys hy uit Plato se Simposiums (vgl hoofstuk waar besonderhede in meer detail gegee is) op die twaalf jaar lange verhouding van liefde, trou, wederkerigheid en duursaamheid tussen Agathon en Pausanias. Addisioneel tot Plato is daar ook ander sulke bewyse gevind. In Euthidemos word na twee jonger mans verwys wat 'n duursame verhouding gehad het (Ctesippus en Kleinias).¹¹¹⁴ Aristoteles dui weer op Filolaus en Dioklese wat saam "huis opgesit" het. Hulle het hulle hele lewe saam gebly.¹¹¹⁵ In die omgewing van die geboorte van Jesus (37-43 vC) het keiser Kaligula 'n permanente liefdesverhouding met Lepidus gehad.¹¹¹⁶

Selfs Boswell (self 'n homoseksuele persoon en aktivis ten gunste van homoseksuele huwelike van wederkerigheid, duursaamheid, liefde en trou) gee in 'n poging om op die normaliteit van homoseksuele huwelike en seksuele verhoudings te dui, bewyse uit die antieke bronne van sulke huwelike in die destydse mediterreense samelewing waaronder die meeste uit die tyd van Paulus dateer. Dit is verhoudings waar pederastie, losbandigheid en perversiteit nié ter sprake is. Paulus se uitsprake ten opsigte van die gemeentes in **Rome**, **Korinte** en **Efese** (1 Timoteus) moet binne hierdie konteks beoordeel word. In Boswell se bewyse word al hierdie stede genoem:

¹¹¹⁴ Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion LXIV/2**, p 234-235, 1996.

¹¹¹⁵ Aristoteles, Politics 2.96-7 [1247a]; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion LXIV/2**, p 236, 1996.

¹¹¹⁶ Aristoteles, Politics 2.96-7 [1247a]; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion LXIV/2**, p 236, 1996.

- † Nero het met twee mans in die openbaar in die huwelik getree. Een van hierdie lewensmaats van hom is dan ook as “koningin” vereer¹¹¹⁷. Dit is belangrike inligting wanneer die interpretasie van die briewe aan die Romeine, Korinte en Efese bestudeer word. Paulus het hierdie briewe geskryf gedurende die tyd van Nero se regering (54-68 nC) (Die Romeine brief waarskynlik in 55-56 nC, die eerste brief aan Korinte waarskynlik in 54 nC en 1 Timoteus waarskynlik 61-64 nC).¹¹¹⁸
- † Xenophon van **Efese** vertel van homoseksuele verhoudings van liefde en trou in dié stad. 'n Voorbeeld hiervan is Hippotoos. Hy het 'n man van dieselfde ouderom (nié pederastie nie) as hy liefgehad. ¹¹¹⁹ So was die eerste groot liefde van Dionysius, 'n ander man met die naam van Ampelus. ¹¹²⁰
- † Hadrianus (ongeveer 130 nC) word beskou as een van die vyf beste keisers van Rome. Hy het 'n permanente verhouding met 'n ander man, Antonius gehad. ¹¹²¹
- † Daar is ook voorbeelde van biseksualiteit. Amatorius, 'n jong man was verlief op beide jongmeisies en jongmans wat dieselfde ouderdom as hy was. ¹¹²²
- † Twaalf Attiese fase is gevind met verskillende voorbeelde van volwasse homoseksuele verhoudings.¹¹²³

¹¹¹⁷ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 69, 82, 84 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996.

¹¹¹⁸ Van der Watt Jan (Redakteur), **Die Bybel A-Z**, p706, 723, 805 [Christelike Uitgewersmaatskappy], Vereeniging, 2003.

¹¹¹⁹ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 86 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 234, 1996.

¹¹²⁰ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 86 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996.

¹¹²¹ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 85, [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996.

¹¹²² Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 86 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996.

3.1.1.2. Lesbiese verhoudings

- † Daar is nie baie bewyse van lesbiese verhoudings in **Rome** nie. Boswell motiveer dit aangesien die meeste Romeinse geskiedskrywers manlik was. Daar is wel 'n verhaal wat die skrywer Ovidus neergeskryf het van twee vroue wat in 'n liefdesverhouding met mekaar gestaan het.¹¹²⁴
- † Uit die stad Lesbos is lesbiese erotiese gedigte van Sappho gevind rakende haar sensuele begeertes vir 'n ander vrou.¹¹²⁵
- † Lucianus vertel in sy **Dialogues of the Courtesans** van vroue uit die stad Lesbos (waarskynlik waar die benaming lesbies vandaan kom) wat permanente verhoudings met mekaar gehad het. So is ene Megilla met 'n vrou van **Korinte** getroud.¹¹²⁶
- † Plutargus dui op lesbiese verhoudings wat in die stad Sparta voorgekom het.¹¹²⁷
- † Dit is reeds bekend (hoofstuk 2) dat Pseudo Phocilydes na beide manlik en vroulike homoseksuele verhoudings verwys, wat onaanvaarbaar is. Soos reeds in 'n vorige hoofstuk gewys dateer die werk uit ongeveer 30 vC tot 40nC.

¹¹²³ Huppert Charles, "Greek love: Homosexuality or Pedersty? Greek Love in the Black Attic Figures Vase-Painting" uit **Proceedings of the Third Symposium on Ancient Greek and Related Pottery**, p 255-268, 1988; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 234, 1996.

¹¹²⁴ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 83 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996; Brooten Bernadette J, **Love between Women**, p 42-45, [University of Chicago], Chicago, 1996;

¹¹²⁵ Brooten Bernadette J, **Love between Women**, p 29, [University of Chicago], Chicago, 1996; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 234, 1996.

¹¹²⁶ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 83 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996; Brooten Bernadette J, **Love between Women**, p 51-52, [University of Chicago], Chicago, 1996;

¹¹²⁷ Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 240, 1996.

- † Hy vertel ook van 'n permanente verhouding wat later op 'n huwelik tussen die koningin van Egipte, Bernice, en 'n vrou van Mesopotamië uitgeloop het:

"... rescued her and returned her to her Bernice, from whom she had been taken, and who had become the queen of Egypt after her father's death. Bernice married Mesopotamië (verwysende na die vrou uit Mesopotamië), ..."¹¹²⁸

- † Clement van Alexandrië, 'n Christen kerkvader uit die 2de eeu nC vertel van vrou wat in lesbiese verhoudings betrokke was. Hy vertel dat hierdie vroue sò openlik oor hulle verhouding van liefde en trou was, dat hulle teen hul "natuur" opgetree het en getrou het¹¹²⁹
- † Daar is ook getuies op twee ander fase uit die klassieke tydperk gevind wat dui op lesbiese verhoudings. Hier is vroue besig om mekaar se geslagsdele te betas.¹¹³⁰
- † 'n Agaïese vaas wat uit ongeveer 620 vC dateer dui op twee vroue wat aan mekaar se gesigte raak. Hul liggaamshouding dui op intimiteit.¹¹³¹

¹¹²⁸ Boswell John, **Christianity, social Tolerance, and Homosexuality**, p 84 [The University of Chicago Press], Chicago and London, 1996; Brooten Bernadette J, **Love between Women**, p 50-51, [University of Chicago], Chicago, 1996.

¹¹²⁹ Brooten Bernadette, "Pauls's Views on the Nature of Women and Female Homoeroticism" uit **Immaculate and Powerful: The Female in Sacred Image and Social reality**, p 61-87, 1985b; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 240, 1996; Scroggs Robin, **The New Testament and Homosexuality**, p 147, 142, [Fortress Press], Philadelphia, 1984.

¹¹³⁰ Brooten Bernadette J, **Love between Women**, p 29, 188-197, [University of Chicago], Chicago, 1996; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 241, 1996; Scroggs Robin, **The New Testament and Homosexuality**, p 143, [Fortress Press], Philadelphia, 1984.

¹¹³¹ Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 241, 1996;.

- † Alkman, 'n digter van Sparta, vertel van die wonderlike liefde tussen twee jonger vroue, Agido en Hagesikora, wat in terme van vandag as 'n huweliksverhouding beskryf sou kon word.¹¹³²
- † Selfs Rabbyne literatuur het kennis gedra van lesbiese verhoudings. Die **Sifra** is 'n Rabbyne kommentaar op Lev 18:3vv waarvolgens Moses se lering impliseer dat die Israeliete enige homoseksuele huwelike (manlik én vroulik) sal vermy.¹¹³³
- † Net so word in die **Jerusalemse Talmud** 'n debat tussen die skole van Hillel and Shammai gevind oor die vraag of lesbiese seksuele verhoudings 'n vrou se maagdelikheid wegneem.¹¹³⁴

Terug by Paulus: Geleerdes is nie eenstemmig oor die datering van Paulus se dood nie. Daar is wel konsensus dat Nero Paulus laat onthoof het. Die datering van Paulus se dood word gegee as tussen 64 nC en 67 nC.¹¹³⁵ Daar kan waarskynlik nie twyfel wees dat Paulus dus kennis gedra het van beide lesbiese- en homoseksuele verhoudings van liefde en trou gedurende sy tyd nie. Dit verklaar waarom Paulus in Rom 1 spesifiek na manlike en vroulike vorms van homoseksuele verhoudings verwys.

'n Verdere rede waarom Paulus van sulke permanente homoseksuele verhoudings kennis gehad het, was sy filosofiese agtergrond. Dit is weer eens belangrik om te onthou dat Paulus 'n Stoïsynse filosoof was. Hy het dus

¹¹³² Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 241, 1996;.

¹¹³³ Brooten Bernadette, "**Pauls's Views on the Nature of Women and Female Homoeroticism**" uit **Immaculate and Powerful: The Female in Sacred Image and Social reality**, p 61-87, 1985b; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 240, 1996.

¹¹³⁴ Brooten Bernadette, "**Pauls's Views on the Nature of Women and Female Homoeroticism**" uit **Immaculate and Powerful: The Female in Sacred Image and Social reality**, p 64-65, 1985b; Smith Mark D, **Ancient Bisexuality and the Interpretation of Romans 1:26-27*** uit **Journal of the American Academy of Religion**, p 242, 1996.

¹¹³⁵ Van der Watt Jan (Redakteur), **Die Bybel A-Z**, p 702, 805,[Christelike Uitgewersmaatskappy], Vereeniging, 2003.

kennis gedra van hierdie groep se siening dat homoseksuele verhoudings slegs in terme van langtermyn verhoudings geregverdig kon wees. Nog 'n motivering dat hy kennis van homoseksuele huwelike en langtermyn seksuele verhoudings gehad het, word begrond op sy sosio-ekonomiese agtergrond. Indien die argument sou wees dat homoseksuele huwelike en seksuele verhoudings slegs onder die boonste laag van die sosio-ekonomiese deel van die bevolking voorgekom het (soos sommige geleerdes beweer), dan is dit òòk so dat Paulus met gemak onder hierdie deel van die bevolking beweeg het. Die gewig val dus ten gunste van die argument dat Paulus kennis van homoseksuele verhoudings van liefde en trou gehad het.

Hier is die punt:

Die argument wat dikwels deur voorstanders van homoseksuele huwelike en -verhoudings gegee word dat Paulus nie van homoseksuele- of lesbiese verhoudings van liefde en trou kennis gedra het nie, moet dus bevraagteken word.

Dit is ter wille van die bestudering van die teks ook belangrik om vas te stel watter tipe afgodsdienste in Rome beoefen is.

3.1.2. Rome en afgodediens

Die Romeinse inwoners is feitlik glad nie beïnvloed deur afgodery uit ander dele van die Romeinse Ryk nie. Hulle was deurgaans getrou aan hul eie inheemse kultus.¹¹³⁶ Die kern van hierdie Romeinse kultus kan beskryf word as *pax deorum* (vrede met die gode). Hiervolgens was vrede met die gode die pad na interpersoonlike verhoudings en welvaart.¹¹³⁷

¹¹³⁶Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993..

¹¹³⁷Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

Eerstens was daar die hoofgode. Hulle is as individue aanbid. Hoewel daar soms na hulle as "Vader" of "Moeder" verwys is, het seksualiteit nooit enige rol by die Romeinse kultus gespeel nie. Daar is nie aan hierdie gode in terme van seksuele praktyke, òf huwelike, òf kinders gedink nie. Hoewel sekere van die Griekse kultusse wel in die Romeinse afgodediens opgeneem is, het die Romeinse gode nooit 'n genealogiese lyn soos die Griekse gode gehad nie. Die fokus van die Romeinse mites was eerder op die rolle wat die gode in die geskiedenis gespeel het.¹¹³⁸ Dan was daar ook die geeste in die lug. Hierdie wesens of geeste was jaloers op die hoofgode, maar het tog by tye die Romeinse burgers gehelp, òf teengestaan. Daar kon nooit name aan hierdie gode gegee word nie, aangesien hulle te veel was.¹¹³⁹

Nêrens is bewyse gevind van homoseksuele aktiwiteite of praktyke deur die Romeinse priesters, die gebede en offerande van die heidense gelowiges òf selfs tydens die kultusse in die tempels:

- † Priesters: Daar was twee tipes priesters, naamlik die hoofpriester en 'n meer burgerlike priester. Hulle was hoofsaaklik verantwoordelik om te sorg dat daar vrede met die gode is, en dat die boodskappe van die gode aan mense geïnterpreteer word.¹¹⁴⁰
- † Gebede: Die gode is by name genoem tydens gebede. Gebede en offerandes is gegee met die koppe van die aanbidders toegemaak.¹¹⁴¹

¹¹³⁸Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

¹¹³⁹Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993. Dit bevestig die bevindinge wat gemaak is uit die potskerwe van die Perseus Project waar daar nie bewyse van homoseksuele praktyke tydens die kultusse gevind is nie.

¹¹⁴⁰Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

¹¹⁴¹Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

† Offers: dit was die belangrikste deel van die Romeinse kultus. Manlike diere is aan manlike gode geoffer en vroulike diere aan vroulike gode.¹¹⁴²

Laastens was daar ook die kultus dat die koning 'n god is.¹¹⁴³ Hierdie kultus het sy oorsprong in die Griekse kultuur waar die konings soms as gode aanbid word. Dit is sedert die derde eeu vC deur die Grieke onder die Romeine gevestig. Julius Ceasar en Augustus is so aanbid nadat die senaat die vergoddeliking van hierdie keisers goedgekeur het.¹¹⁴⁴

Selfs in die boek Romeine kan nie bewyse gevind word van tempel-homoseksualiteit tydens die kultusse nie (1:24-28 sal in die volgende hoofstuk in detail behandel word).¹¹⁴⁵ Wanneer Paulus in hierdie konteks na afgodediens verwys (met sy verwysing òòk na homoseksuele en lesbiese – verhoudings), doen hy 'n beroep op die Christengelowiges om nie weer soos "hulle - *aujtw`n ejn aujtoiv*"¹¹⁴⁶ te leef nie. Die "hulle" is met ander

¹¹⁴²Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993..

¹¹⁴³Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

¹¹⁴⁴Hawthorne, Gerald F.; Martin, Ralph P.; and Reid, Daniel G.; eds., **Dictionary of Paul and His Letters**, [InterVarsity Press], Downer's Grove, IL, 1998, c1993.

¹¹⁴⁵ Hodge Charles, **Commentary on the Epistle to the Romans**, p31-42, [WM B Eerdmans Publishing Company], Grand Rapids, 1968; Jacobs J, Romeinen, p 18-21, [JH Kok nv Kampen], Kampen, 1939; Jonker WD, **Die Brief aan die Romeine**; 38-40, [NGKerk Uitgewers], Goodwood, 1983; Kaseman Ernst, **Commentary on Romans**, 37-49, [SCM Press Ltd], Grand Rapids, 1980; Sikkel JC, **Romeinen**, p 33-37, [Uitgave JC Sikkelfonds], Haarlem, 1934; Nyssen Andres, **Commentary on Romans**, p105-111, [Fortress Press], Philadelphia, 1978 ; Ridderbos Herman, **Romeinen**, p 42-49, [Uitgeversmaatskappij JH Kok], Kampen, 1977. Nié een van hierdie kommentatore vermeld dat die afgodediens in Rome die een of ander vorm van homoseksuele praktyke gehad het nie. Dit strook met die beredenering in terme van homoseksuele verhoudings van liefde en trou wat onder die destydse heidene beoefen is. Paulus het waarskynlik hier na alle ander vorms van homoseksuele –verhoudings verwys.

¹¹⁴⁶ Vgl hoofstuk 1 waar König tydens die Oos-Transvaalse sinode gevra het of hierdie "hulle" nie op 'n ander "groep" sou dui as die homoseksuele groepering wat afgodery en losbandigheid sou beoefen het nie. Hy was inderdaad reg: Daar was in Rome nie tempel-homoseksuele kultusse nie. Daar was wel homoseksuele verhoudings van liefde en trou. Paulus verwys met die "hulle" dus daarna dat die Christengelowiges selfs nie eers sulke homoseksuele verhoudings behoort te beoefen nie.

woorde die heidene wat afgode aanbid het én nié Christus nie. Dit is onder hierdie heidene - wat afgode aanbid - waar selfs homoseksuele huwelike en -seksuele verhoudings goedgekeur word. Die Christene het na hul bekering uit hierdie heidense kultuur uitgebreek. Paulus wil dus eintlik vir die Christene in Rome sê: "Moenie op seksuele gebied meer leef soos 'hulle' van wie julle vroeër deel was nie". Dit gaan met ander woorde om 'n radikale wegbreek van alle vorme van lewenswyse (Homoseksuele en lesbiese verhoudings van liefde en trou sowel as losbandigheid 1:27) wat die heidene wat afgode (hulle) gedien het, op daardie stadium beoefen het.¹¹⁴⁷ Die gedeelte handel dus nie oor tempel-homoseksualiteit nie, maar oor 'n sekere seksuele etiek en moraliteit wat onder sommige heidene voorgekom het dat homoseksuele huwelike en seksuele verhoudings van liefde en trou aanvaarbaar was. Christene is dus nie meer vry om selfs op seksuele gebied te leef soos hulle vroeër as heidene gedoen het nie. Daar was inderdaad nog Christene wat nie heeltemal met hulle vroeëre heidense gewoontes gebreek het nie.¹¹⁴⁸ Wie sò geleef het, het die identiteit van die Christene in gevaar gestel en dus sonde gedoen.

Indien die "hulle" sò verstaan word, maak dit sin in die breër konteks van die brief aan die Romeine. In Romeine 3 – 5 beklemtoon Paulus die vryspraak deur geloof alleen, maar doen hy ook 'n oproep om nie meer in hierdie sonde van Rom 1 voort te lewe nie. Sò 'n interpretasie van Romeine 1 is binne die breëre konteks van die Nuwe Testament hoogs waarskynlik, aangesien dit later weer na vore kom. Wanneer in 2 Petrus 2 oor die

¹¹⁴⁷ Ridderbos Herman, **Romeinen**, p 42-49, [Uitgeversmaatskappij JH Kok], Kampen, 1977.

¹¹⁴⁸ Hodge Charles, **Commentary on the Epistle to the Romans**, p31-42,[WM B Eerdmans Publishing Company], Grand Rapids, 1968; Jacobs J, Romeinen, p 18-21, [JH Kok nv Kampen], Kampen, 1939; Jonker WD, **Die Brief aan die Romeine**; 38-40, [NGKerk Uitgewers], Goodwood, 1983; Kaseman Ernst, **Commentary on Romans**,37-49, [SCM Press Ltd], Grand Rapids, 1980; Sikkel JC, **Romeinen**, p 33-37, [Uitgawe JC Sikkelfonds], Haarlem, 1934; Nyssen Andres, **Commentary on Romans**, p105-111, [Fortress Press], Philadelphia, 1978 ; Ridderbos Herman, **Romeinen**, p 42-49, [Uitgeversmaatskappij JH Kok], Kampen, 1977.

dwalinge van die vals leraars gepraat word (hoofsaaklik losbandigheid, gierigheid, swelgpartye) waarsku die skrywer juis teen diegene wat mense wat tot geloof en vryheid in Jesus gekom het, weer in slawerny van sonde laat terugval (2 Pet 2:18-19).

Dit is dus sonde wat onder Christene voorgekom het. Vandaar ook die laaste deel (Rom 1:29-32) waar ander sondes bygebring word. Dat Paulus hier na Christene verwys wat hierdie sondes bly doen het, word ondersteun met "... mense wat die verordening van God ken..." (1:32). Die doodstraf vir hierdie dinge is sy terugroep as Joodse Rabbi na Lev 18 en 20 waar die doodstraf die gevolg was indien homoseksuele verhoudings onder die volk van God sou plaasvind. Dit is dus 'n vermaning aan die destydse Christene dat wie sò leef hulle eintlik aan die kant van die ongelowige heidene plaas. Die genade is volgens hom dus nie 'n rede dat Christengelowiges kan voortgaan om verkeerde dinge te doen òf sonde te regverdig nie:

"Beteeken dit dat ons sê: Laat ons die verkeerde doen sodat die goeie daaruit kan voorkom? Daar is mense wat ons dit wel lasterlik in die mond lê ... en hoe meer die sonde geword het, hoe oorvloediger het die genade geword ... Wat moet ons nou hiervan sê? Moet ons aanhou sonde doen sodat die genade kan toeneem? Beslis nie. Hoe kan ons wat dood is vir die sonde nog daarin voortlewe?" **Rom 3:8; 5:20; 6:1-2**

Hier is die punt:

Daar bestaan nie getuienis dat die Grieks-Romeinse kultus tempel-homoseksualiteit beoefen het nie. Christengelowiges uit die heidendom het na bekering nie volwaardig met hul heidense leefwyse en seksuele etiek gebreek nie. Volgens die antropologie van die mediterreense mens

het die Christene wat so geleef het hul identiteit aan die kant van die ongelowige heidene geplaas. Paulus doen 'n beroep op Christene om weg te breek van die verkeerde gewoontes en gebruike wat hulle as heidene geken, beoefen én goedgekeur het (homoseksuele verhoudings ingesluit). Hy doen dus 'n beroep op die aanneem van 'n nuwe identiteit wat nie deel het aan enige vorm van heidense gebruike nie.¹¹⁴⁹

Vervolgens kan na die stad Korinte gekyk word.

3.2. Korinte

Keiser Augustus het Korinte die hoofstad van die provinsie Agaje gemaak,¹¹⁵⁰ en dit was naby Atene geleë. Daarom was dit weens sy ligging 'n kosmopolitaanse stad waar 'n verskeidenheid van gelowe en kulture bymekaar gekom het.¹¹⁵¹ Sommige geleerdes beweer dat daar tesame met die slawe tot soveel as 760 000 mense gewoon het. Sommige meen dat dit na Rome die vernaamste stad tydens die Grieks-Romeinse tydperk was. Sosio-ekonomiese voorspoed was deel van die kultuur.¹¹⁵² Korinte was daarom bekend as die stad van rykdom en plesier. Hoewel daar 'n sterk Joodse gemeenskap in Korinte was, was die meerderheid uit die aard van die saak heidene. Die gemeente van Korinte het dan ook hoofsaaklik uit

¹¹⁴⁹ MacDonal Magaret Y, **The Pauline Churches**, p 34, [Cambridge University Press], Cambridge, New York, 1988.

¹¹⁵⁰ **The New Bible Dictionary**, (Wheaton, Illinois: Tyndale House Publishers, Inc.) 1962.

¹¹⁵¹ Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹⁵² Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

Christengelowiges bestaan wat uit die heidendom tot bekering gekom het.
1153

Binne hierdie heidense omgewing het afgodery algemeen voorgekom. Dit blyk uit die verskeidenheid van tempels wat daar gevind is. Daar was tempels vir die mediese god (Asklepius), Apollo, Poseidon, Atena, Hera en Hermas sowel as vir Isis en Serapis. Verder is tempels ter ere van die keiser-kultus gevind en ook vir die Olimpiese gode. Die tempel waar Afrodiete (tempel prostitusie het hier plaasgevind) aanbid is, het 'n duisend slawe besit.¹¹⁵⁴ Die slawe het uit beide geslagte bestaan en was aan die godin afgesonder.¹¹⁵⁵ Uit die drinkgewoontes van die Korintiese inwoners, is dit waarskynlik ook so dat die afgod Bagus daar aanbid is.¹¹⁵⁶ Ten spyte van hierdie vele bewyse van afgodery in Korinte, sowel as die beskrywings wat by die aanbidding van die afgode plaasgevind het, kon nêrens bewyse gevind word vir die bestaan van tempel-homoseksuele praktyke nie. Dit is egter duidelik dat die inwoners van die stad immoreel geleef het.

3.2.1. Immoraliteit in Korinte

Binne bogenoemde konteks was immoraliteit onder die gemeenskap 'n algemene verskynsel. Selfs binne die heidense wêreld was Korinte bekend as 'n stad waar moraliteit nie belangrik was nie.¹¹⁵⁷ Vanselfsprekend het hierdie heidense godsdienstige gebruike, en ook die tallose plekke van vermaak vir besoekers en inwoners, 'n uiters verlagende uitwerking op die

¹¹⁵³ Tambasco Anthony J, **In The days of Paul – The social world and the teachings of the Apostle**, p 65, [Paulist Press], New York, 1991.

¹¹⁵⁴ Kistemaker Simon J, **1 Corinthians**, p 5, [Baker Book House Company], Grand Rapids, 1993.

¹¹⁵⁵ Various, **Dictionary of New Testament Background**, ([IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹⁵⁶ MacArthur John, **1 Corinthians**, p viii, [The Moody Bible Institute], Chicago, 1984.

¹¹⁵⁷ Gromack Robert G, **Called to be Saints**, p x, [Baker Book House Company], Michigan, 1986.

moraliteit van die stad gehad. Die stad se naam is in so 'n mate met immoraliteit verbind, dat die segswyse: "om te Korintiseer" ontstaan het, waarby bedoel is: om mee te doen aan die onsedelike praktyke waarvoor Korinte bekend is.¹¹⁵⁸ Daarmee saam het die inwoners ook bekendheid verwerf vir hulle drinkgewoontes (Baggery).¹¹⁵⁹

Onnatuurlike seksuele gebruike was algemeen bekend. Buite huwelikse seksuele gebruike was algemeen onder beide die Joodse inwoners sowel as die heidene.¹¹⁶⁰ Prostitusie was onaanvaarbaar onder die burgerlike bevolking. Tog was dit gewettig.¹¹⁶¹ Prostitusie was slegs onwettig indien 'n prostituut sou trou en na haar troue weer prostitusie sou beoefen.¹¹⁶²

Beide Boswell en Paulus verwys na homoseksuele verhoudings wat in die stad Korinte voorgekom het. Boswell is spesifiek daarvoor dat daar permanente lesbiese verhoudings van liefde en trou bestaan het. Sy verwysing na die huwelik tussen Megilla met 'n Korintiese vrou is reeds bekend. Philo verwys dan ook na die nou reeds bekende Dionysius wat in 'n permanente homoseksuele verhouding met Ampeles geleef het (volgens Boswell), wat op 'n stadium in Korinte gewoon het.¹¹⁶³ Dit is belangrik om kennis te neem dat filosofie ook 'n belangrike rol in die stad gespeel het (vgl 1 Kor 1-2). Onder hierdie filosowe was die Stoïsyne¹¹⁶⁴ met hul bekende siening dat langtermyn homoseksuele verhoudings aanvaarbaar was.

¹¹⁵⁸ Groenewald, E.P., *Die Eerste Brief aan die Korinthiërs*, (Kaapstad: Lux Verbi) 1967.

¹¹⁵⁹ MacArthur John, **1 Corinthians**, p viii, [The Moody Bible Institute], Chicago, 1984.

¹¹⁶⁰ Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹⁶¹ Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹⁶² Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000..

¹¹⁶³ Philo Judaeus, **The Works of Philo**, (Oak Harbor, WA: Logos Research Systems) 1997.

¹¹⁶⁴ Fitzgerald John T, **Cracks in an earthen Vessel – an Examination of the Catalogues of Hardship in the Corinthian Correspondence**, p 52, [Scholar Press], Atlanta georgia, 1988.

3.2.2. Die Christene het nie "dekorintiseer" nie

Dit is juis binne hierdie negatiewe samelewing waarin die gemeente van Korinte gefunksioneer het. Die jong gemeente moes 'n Christelike identiteit (moraliteit en etiek) ontwikkel binne die heidense omgewing waarin hulle geplaas was. Heelwat van die Christene het voor hulle bekering self van die heidense praktyke beoefen.¹¹⁶⁵ Hulle het noodgedwonge daagliks allerlei kontakte met die heidendom, waaruit hulle self afkomstig was, gehad. Telkens word hulle in situasies geplaas waarin hulle Christelik moet optree, in teenstelling met die heidense handelwyse.¹¹⁶⁶ Die alternatiewe lewenswyse het nie altyd plaasgevind nie. Dikwels het die Christengelowiges nog voortgegaan met die heidense lewenswyse waaruit hulle tot bekering gekom het. Die gemeente van Korinte het dus 'n "heidenschristelike karakter" gehad.¹¹⁶⁷ Die ernstige probleem onder die gemeente was dat baie van hulle hul nie kon losmaak van die manier waarop hulle vroeër geleef het nie. En om sake te vergerger het die heidense inwoners op daardie stadium nog met die sondige leefwyse voortgegaan. Die Christene het met ander woorde gedink en opgetree soos die "sekulêre" Korintiërs gedoen het:¹¹⁶⁸

"... want julle is nog wêreldse mense ... is dit nie omdat julle nog wêrelds is nie (kata; a[nqrwpon peripatei`te)..." **1 Kor 3:3**

¹¹⁶⁵ MacArthur John, **1 Corinthians**, p viii, [The Moody Bible Institute], Chicago, 1984; Winter Bruce W, **After Paul left Corinth – The Influence of Secular Ethics and Social Change**, p 40-41, [WB Eerdmans Publishing Co], Grand Rapids, 2001. Die begrip wat Paulus in 1 Kor 1:3 gebruik kata; a[nqrwpon peripatei`te]¹¹⁶⁵ beteken letterlik dat "julle in die sekulêre manier loop". Dit het belangrike implikasies vir Paulus se advies aan die Christene veral ook op die gebied van moraliteit en dan spesifiek homoseksualiteit. 1 Kor 3:1-3 is 'n duidelike verduideliking van die geestelike toestand van die Christene. Hulle tree in terme van sarkikoiv op en is daarom nie 'n getuienis vir die wêreld waarbinne hulle leef nie.

¹¹⁶⁶ Groenewald, E.P., **Die Eerste Brief aan die Korinthiërs**, [Lux Verbi], Kaapstad, 1967.

¹¹⁶⁷ Batelaan L, **De kerk van Korinthe en wij**, p 12, [Uitgeverij T Wver] Franeker, 1971.

¹¹⁶⁸ MacArthur John, **1 Corinthians**, p ix, [The Moody Bible Institute], Chicago, 1984.

“'n Mens hoor werklik van onsedelikheid onder julle, en dan nog van onsedelikheid van so 'n aard as wat selfs onder die heidene nie voorkom nie, naamlik dat 'n man en sy stiefma as man en vrou saamleef” **1 Kor 5:1**

met

“En so was party van julle juis ook. Maar julle het julle sonde laat afwas ...” **1 Kor 6:11**

Uit hulle situasie het vroeë ontstaan waarop hulle self nie antwoorde gehad het nie. Daarom skryf hulle 'n brief aan die apostel om sy voorligting te vra ten opsigte van verskeie sake, waaronder ook dié wat oor seksualiteit gehandel het. Hier was sake soos die huwelik, egskeiding, weduwees se status, maagdelikheid, losbandigheid, bloedskanie, homoseksuele praktyke, en die selibaat van die sake (rakende seksualiteit) wat relevant was binne die gemeente (1 Kor 5-7).¹¹⁶⁹ Daar was ook ander sake wat nie met seksualiteit verband hou nie wat vir die bekeerlinge uit die heidendom moeilik was om te hanteer. Van hierdie sake was: groeppvorming onder die gelowiges, hofsake onder mekaar, afgodery en kultiese feesgeleenthede, die posisie van die vrou in die gemeente, die erediens en die gawes van die Gees. Die opstanding van Jesus uit die dood was ook 'n belangrike besprekingspunt onder die gelowiges.¹¹⁷⁰

Indien die situasie van die stad Korinte in ag geneem word, sowel as die feit dat die gemeente binne hierdie situasie as Christene moes leef, is dit nie vreemd dat die 1ste boek aan die Korintiërs nie leerstellig is nie, maar 'n brief oor **moraliteit** en **etiese**.¹¹⁷¹

¹¹⁶⁹Groenewald, E.P., **Die Eerste Brief aan die Korintiërs**, [Lux Verbi], Kaapstad, 1967; MacArthur John, **1 Corinthians**, p viii, [The Moody Bible Institute], Chicago, 1984..

¹¹⁷⁰ Van der Watt (Eindredakteur), **Die Bybel A-Z**, p 721, [Christelike Uitgewersmaatskappy], Vereeniging, 2003.

¹¹⁷¹ Tambasco Anthony J, **In The days of Paul – The social world and the teachings of the Apostle, p 66**, [Paulist Press], New York, 1991.

Hier is die punt

Soos in die geval van die kerk in Rome, het die gemeente van Korinte hoofsaaklik uit bekeerlinge uit die heidendom bestaan en daarom 'n heidenschristelike karakter gehad. Hierdie Christengelowiges het geworstel om weg te breek van die gewoontes en gebruike waarbinne hulle geleef het, én waaruit hulle gekom het. Dit het beteken dat die Christengelowiges onder andere 'n identiteitskrisis in terme van hul waardes, norme en moraliteit beleef het. Vandaar dat die brief hoofsaaklik 'n brief is wat moraliteit en etiek aanspreek.

Die laaste stad wat aandag vra, is Efese. Die Deutero-Pauliniese brief aan Timoteus is waarskynlik aan die jong predikant geskryf wat in Efese bedien het (1 Tim 1:2).

3.3. Efese

Indien aanvaar word dat Paulus die skrywer is, is dit waarskynlik na sy eerste gevangenskap in ongeveer 64 nC geskryf.¹¹⁷² Indien hy nie die brief geskryf het nie, was dit waarskynlik een van sy dissipels. Dan het dit ingrypende implikasies vir die Skrif se siening van homoseksuele verhoudings, aangesien die Christelike tradisie na Paulus sy standpunt rakende homoseksuele verhoudings gehandhaaf het. Vir die doel van hierdie studie is die skrywer nie belangrik nie. Die datering kan as in die omgewing 64 nC aanvaar word.

¹¹⁷² Van der Watt (Eindredakteur), **Die Bybel A-Z**, p 805, [Christelike Uitgewersmaatskappy], Vereeniging, 2003.

Efese was eens die belangrikste en mees invloedryke stad van die provinsie Klein-Asië.¹¹⁷³ Volgens oorlewering is die stad deur die "amasone" 'n wrede groep vroulike soldate gestig.¹¹⁷⁴ Op godsdienstige gebied was die inwoners redelik betrokke by okkultiese praktyke.¹¹⁷⁵ Groot standbeelde ter ere van die godin Diana (Artemis) is in die stad gevind.¹¹⁷⁶ In Efese was Artemis die godin van vrugbaarheid.¹¹⁷⁷

Soos in die vorige twee gemeentes was daar in Efese ook immoraliteit en onetiese lewenswyse onder die gelowiges wat uit die heidendom tot bekering gekom het. Dit sou daarom korrek wees dat Paulus aan Timoteus oor leerstellige waarhede skryf, maar ook etiese en morele sake aanspreek.¹¹⁷⁸ Die gelowiges in Efese het gedurende hierdie tyd hulle rug op die "wet van God" gedraai.¹¹⁷⁹ Uit ander gedeeltes in die Nuwe Testament blyk dit dat daar ook in Efese met seksuele en ander sondes geworstel is. In Ef 5:21-32 verwys Paulus duidelik na seksualiteit binne die huwelik. Johannes verwys in Openb 2:7 weer na die Nikolaïte wat in Efese teenwoordig was. Dit was 'n groepering Christene in Efese wat voortgegaan het om afgodery en seksuele immoraliteit (seksuele liberalisme) na hul bekering te beoefen (Openb 2:14).¹¹⁸⁰ Hulle is waarskynlik diegene wat vals aan die gelowiges kompromie met vroeëre heidense lewenswyse na

¹¹⁷³ Bimson, J. J., J. P. Kane, J. H. Paterson, D. J. Wiseman, and D. R. W. Wood, **New Bible Atlas**, [Leicester, England: Inter-Varsity Press] 2000, c1985.

¹¹⁷⁴ Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹⁷⁵ Ryken, Leland; Wilhoit, James C.; Longman III, Tremper, **Dictionary of Biblical Imagery**, [IL: InterVarsity Press], Downers Grove, 2000, c1998.

¹¹⁷⁶ Various, **Dictionary of New Testament Background**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000.

¹¹⁷⁷ Gispen WH, Oosterhof BJ, Ridderbos HN, Van Unnik WC, Visser P, **Bybelse Ensiklopedie – tweede hersiene uitgawe**, p160, [Verenigde Protestantse Uitgawes], Kaapstad, 1977.

¹¹⁷⁸ Alexander, T. Desmond and Brian S. Rosner, editors, **New Dictionary of Biblical Theology**, [IL: Inter-Varsity Press], Downers Grove, 2000..

¹¹⁷⁹ Hendriksen William, **1 & 2 Timothy and Titus**, p 60, 66, [The Banner of Truth trust], Pennsylvania, 1976

¹¹⁸⁰ Aune, David, **Word Biblical Commentary, Volume 52a: Revelation 1-5**, [(Word Books, Publisher], Dallas, Texas, 98.

bekering bly verkondig het – vandaar die wetteloosheid waarvan Paulus in 1 Tim 1:3-11 praat.¹¹⁸¹ Hulle wou hierdie gebruike die kerk binnedra.¹¹⁸² Hoewel Johannes Openbaring ongeveer 25 – 30 jaar na Paulus se brief aan Timoteus skryf, is dit heel moontlik dat Timoteus met die voorlopers van die Nikolaïte te doen gehad het. Sommige geleerdes beweer dat Nikolai juis gedurende die tyd van Paulus geleef het.¹¹⁸³ Binne hierdie konteks is dit belangrik om net weer te stel dat getuieis gevind is van permanente homoseksuele verhoudings wat in Efese voorgekom het.

In Openb 2:2-3 en 1 Tim 1:3-11 word na mense verwys wat met dwalinge besig is. Dit is belangrik om kennis te neem dat Paulus met sy verwysing na homoseksuele verhoudings dit binne die konteks van die oortreding van God se wet doen. Hy beskou diegene wat verkondig dat die wet oortree kon word, as dwaalleraars.

4. `n Beoordeling

Uit die bestudering van die sosio-historiese konteks waarbinne Paulus bedien het, kan die volgende afleidings gemaak word:

- † Daar bestaan geen rede om te aanvaar dat die algemene publiek van die destydse mediterreense mense homoseksuele verhoudings van watter aard ook al as aanvaarbaar sou sien nie. Die teendeel blyk eerder waar te wees.

¹¹⁸¹ Bimson, J. J., J. P. Kane, J. H. Paterson, D. J. Wiseman, and D. R. W. Wood, **New Bible Atlas**, [England: Inter-Varsity Press], Leicester, 2000, c1985.

¹¹⁸² Du Rand Jan A, **Want die Einde is naby**, p 43, [Bybelkor], Wellington, 1997.

¹¹⁸³ Aune, David, **Word Biblical Commentary, Volume 52a: Revelation 1-5**, [Word Books, Publisher], Dallas, Texas, 1998.

- † Volgens die antropologie van die destydse mediterreense mens het iemand se optrede vir hom/haar `n sekere identiteit gegee. Die begrip "homoseksuele oriëntasie" as beskrywing van die "identiteit" van `n homoseksuele persoon hoef dus nie vir hulle bekend te gewees het nie. Indien `n persoon homoseksualiteit beoefen het, het dit vir hom/haar die identiteit van `n homoseksuele persoon gegee.
- † Daar bestaan nie genoegsame bewyse om te beweer dat tempel-homoseksuele praktyke (homoseksuele tempelprostitusie) gedurende die Grieks-Romeinse tyd van Paulus se bediening plaasgevind het nie.
- † Soos reeds in `n vorige hoofstuk gewys is, was homoseksuele verhoudings (of huwelike) van liefde en trou `n bekende verskynsel. Nie alleen het homoseksuele huwelike voorgekom nie, maar ook lesbiese huwelike was bekend.
- † Sulke verhoudings het voorgekom in al drie stede aan wie Paulus skryf, nl Rome, Korinte en Efese.

Met hierdie kennis tot ons beskikking kan eksegeese oor die drie betrokke gedeeltes gedoen word. Die eerste gedeelte waarby stilgestaan sal word, is Rom 1:18-32.